

Socialinė politika

Jaunimo dalyvavimas politikoje: Lietuvos atvejis

Asta DILYTĖ

Vilniaus universiteto

Filosofijos fakultetas

Universiteto g. 9/1, LT-01513, Vilnius

El. paštas: astadilyte@gmail.com

Romas LAZUTKA

Vilniaus universiteto

Ekonomikos fakultetas

Saulėtekio g. 9, LT-10222, Vilnius

El. paštas: lazutka@ktl.mii.lt

Santrauka. Straipsnyje analizuojama jaunimo dalyvavimą politikoje lemianti institucinė struktūra. Darbo tikslas – pateikti jaunimo dalyvavimą politikoje lemiančių institucijų aprašą. Institucijos yra suprantamos racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo teorijos perspektyvoje. Jaunimo dalyvavimą politikoje lemianti institucinė struktūra yra analizuojama remiantis Elinor Ostrom pasiūlyta institucijų analizės perspektyva. Institucijas išreiškiantys teisės aktai buvo analizuojami naudojant kokybinę turinio analizę. Rezultatai atskleidžia, kad Lietuvoje iš esmės jaunimas gali dalyvauti politikoje. Tačiau jaunimo dalyvavimas politikoje nėra pastiprinamas ir žvelgiant pro racionalaus pasirinkimo teorijos prizmę nelabai motyvuojamas – yra daug išlaidų, susijusių su dalyvavimu, o nauda ir pastiprinimas yra menki.

Pagrindiniai žodžiai: dalyvavimas politikoje, jaunimas, neoinstitucionalizmas, Lietuva.

Įvadas

Jauni žmonės turi specifinių poreikių, kuriems reikia specifinio kolektyvinio atsako – politinių sprendimų. Kiek priimami ir įgyvendinami sprendimai atitinka jaunimo¹ poreikius? Kiek politikai ir viešojo sektoriaus darbuotojai iš tiesų išmano jaunimo problematiką? Jiems, kad priimtų kuo geresnius sprendimus, reikia kuo tikslesnės informacijos (Kraft ir Furlong 2013). Šiuo atveju jaunimo dalyvavimas, priimant, įgyvendinant ir vykdant politinius sprendimus, susijusius su jaunimu, yra būtina sąlyga siekiant veiksmingos jaunimo politikos. Pats dalyvavimas politikoje priklauso nuo žinių apie politiką, politinių vertybių, socialinės aplinkos (Petronytė, Šupa ir Markauskaitė 2015). Be to, negalia, socialinių įgūdžių stoka, sveikatos problemos taip pat gali daryti įtaką jaunimo dalyvavimui. Kalbant apie aplinkos veiksnius, nuo kurių priklauso jaunimo dalyvavimas priimant politinius sprendimus, – tai gali būti mažos pajamos, atoki gyvenamoji vieta, žemas išsilavinimas ir kitos priežastys. Be to, pats politinio dalyvavimo būdas yra problemiškas

¹ Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2003) teigiama, kad „Jaunas žmogus – asmuo nuo 14 iki 29 metų“.

jaunimui (Farthing 2010). Atsiremiant į šias dalyvavimą politikoje lemiančias priežastis galima teigti, kad jaunimo dalyvavimas politikoje yra problemiškas, nes jauni žmonės paprastai dar nėra susipažinę nei su politiniu procesu, nei su dalyvavimo politiniame procese galimybėmis, neturi dalyvavimo politikoje tradicijos, aiškios politinės tapatybės ir yra stipriai veikiami savo socialinės aplinkos. Dėl riboto dalyvavimo politikoje jauni žmonės yra labiau linkę į radikalizmą ir nepasitikėjimą valstybe.

Politinis dalyvavimas suvokiamas kaip esminis veiksnys jaunimo identiteto ir socialinės atsakomybės formavimuisi paauglystėje. Kai kurie tyrėjai (Soler i Martí ir Ferrer-Fons 2015) teigia, kad socialinėse erdvėse, kur vyrauja labiau centralizuoti valdymo modeliai ir jaunimas užima svarbesnes pozicijas institucinėje politinėje struktūroje, jaunimas kaip socialinė grupė yra labiau linkusi įsitraukti, negu ten, kur užima periferines pozicijas. Tačiau reikia pažymėti, kad dažnai jaunimo dalyvavimo politikoje retorika skiriasi nuo realių sprendimų siekiant sukurti sąlygas jaunimui dalyvauti politikoje (Bessant 2003; 2004; Checkoway, Allison ir Montoya 2005).

Jaunimo dalyvavimas politikoje nėra plačiai tirtas Lietuvoje. Jaunimo dalyvavimas politikoje tirtas politikos vykdymo lygmeniu. Pavyzdžiui, Ribašauskienė ir Šalengaitė (2010) tyrė jaunimo dalyvavimą perimant ES paramą kaimo raidai. Lietuvoje taip pat yra tyrimų, kur tiriamos priežastys, lemiančios jaunimo dalyvavimą politikoje (Žiliūkaitė 2008).

Vis dėlto politinės sąlygos jaunimui dalyvauti Lietuvos politikoje nėra tirtos. Šiame darbe ir siekiama aprašyti jaunimo dalyvavimą politikoje, susijusioje su jaunimu. Darbe siekiama identifikuoti jaunų žmonių dalyvavimo politikoje formas, būdus, institucijas, kurios skatina, ir institucijas, kurios riboja jaunimo dalyvavimą. Pirmoje darbo dalyje konceptualizuosime jaunimo dalyvavimą politikoje ir, remdamiesi racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo teorija, pagnrinsime jaunimo dalyvavimą politikoje aprašančius kintamuosius. Antroje straipsnio dalyje pristatoma tyrimo metodika. Trečioje straipsnio dalyje aprašoma jaunimo dalyvavimą politikoje lemianti institucinė struktūra. Galiausiai pateikiamos išvados.

Dalyvavimas politikoje

Politinis dalyvavimas – tiesioginis piliečių, nevyriausybinių organizacijų, įvairių partnerių ir kitų suinteresuotųjų grupių įsitraukimas į politikos formavimą, įgyvendinimą, vertinimą ar administracinį politinių sprendimų priėmimą (NIPC 2013). Pavyzdžiui, politikos formavimo etape jaunimo dalyvavimas gali būti įgyvendinamas įtraukiant jaunimo kolektyvinius atstovus į ministerijų darbo grupes rengiant teisės aktus; įgyvendinant politinius sprendimus galima sudaryti sąlygas jaunimo organizacijoms vykdyti neformalų vaikų švietimą ir gauti tam finansavimą; vertinant politinius sprendimus – rinkti grįžtamąjį ryšį iš jaunimo (individualiu ar kolektyviniu lygmeniu) apie įgyvendintas politines priemones, susijusias su jaunimu.

Kalbant apie dalyvavimą politikoje svarbu atskirti dalyvavimą politikoje ir buvimą politikoje. Dalyvavimas politikoje yra susijęs su siekiu daryti įtaką politiniams sprendimams, bet nesiekiant politinės valdžios (Jankauskas, Jokubaitis, Kūris ir kiti 2007).

Dalyvavimo politikoje matmenys

Jaunimo dalyvavimas politikoje apima visą aibę būdų ir formų, todėl, siekdami aiškumo, pateiksime jaunimo dalyvavimo politikoje dimensijas.

Jaunas žmogus politikoje gali dalyvauti individualiai arba kolektyviai. Dalyvavimas individualiu lygmeniu reiškia, kad jaunas žmogus kaip asmuo dalyvauja priimant, įgyvendinant ir vykdant politinius sprendimus, o dalyvavimas kolektyviniu lygmeniu – kad egzistuoja jaunų žmonių kolektyviniai veikėjai (pavyzdžiui, nevyriausybines organizacijos, studentų sąjungos). Kaip nurodo J. S. Colemanas (2005), šiuolaikiniame pasaulyje kolektyviniai veikėjai atlieka esminį vaidmenį socialiniuose procesuose, todėl galima teigti, kad kolektyvinis dalyvavimo politikoje būdas dominuoja individualaus dalyvavimo atžvilgiu. Dažniausiai jauni žmonės politikoje dalyvauja per kolektyvinius veikėjus. Pavyzdžiui, jeigu jaunas žmogus nori dalyvauti ministerijų organizuojamose viešosiose konsultacijose, jam greičiausiai reikės tapti kokios nors jaunimo organizacijos nariu, nes dažniausiai į konsultacijas yra kviečiami jaunimo organizacijų atstovai.

Galima dalyvauti skirtingu politikos lygiu: politiką formuojant ir politiką įgyvendinant. Be to, decentralizuotose valstybėse, kai yra keli valdžios lygmenys, dalyvavimas politiką formuojant ir įgyvendinant skirsis priklausomai nuo to, kuriuo valdžios lygmeniu dalyvaujama. Centrinės valdžios lygmeniu jaunimas gali dalyvauti politiką formuojant pasinaudodamas teisėkūros iniciatyva ir teikdamas pastabas ar pasiūlymus dėl svarstomų teisės aktų projektų. Sprendimų įgyvendinimo srityje jaunimas gali dalyvauti, pavyzdžiui, pateikdamas klausimų ar pozicijų vyriausybei ar konkrečiai ministerijai, pavyzdžiui, norint įteisinti tarptautinį mokinio pažymėjimą, kreipiamasi dėl „Mokinio pažymėjimo išdavimo ir naudojimo tvarkos aprašo“, nustatančio mokinio pažymėjimo blankus, pakeitimo. Savivaldos lygmeniu jaunimas taip pat gali dalyvauti priimant politinius sprendimus, pavyzdžiui, savivaldybės jaunimo reikalų taryboje, išreikšdamas iniciatyvą kreiptis į savivaldybės tarybą dėl, tarkim, mokyklinių autobusiukų važiavimo grafiko keitimo.

Jaunimo dalyvavimas politikoje gali būti legalus ir nelegalus (Parsons 2001). Legaliai jauni žmonės gali dalyvauti priimant politinius sprendimus užsiregistravę kaip teisėti lobistai, viešai atskleidami savo interesus ir ryšius (per viešinamas lobistinės veiklos ataskaitas, savo veiklos užsakovus, pajamas, išlaidas), dėl kurių įvairiomis teisėtomis priemonėmis bando paveikti politinius sprendimus; o nelegaliai veikiantys lobistai nesiregistruoja kaip teisėti lobistai, neviešina savo veiklos užsakovų, išlaidų ir pajamų, neteikia lobistinės veiklos ataskaitų (nors ją vykdo), bet vis tiek įvairiomis (legaliomis ir nelegaliomis priemonėmis, pavyzdžiui, kyšiais politikams už protekcionistinių politinių sprendimų priėmimą, daro poveikį priimant politinius sprendimus.

Jaunimo dalyvavimas gali būti formalus ir neformalus (Parsons 2001). Formalus, kai naudojami formalūs dalyvavimo būdai. Pavyzdžiui, savivaldybė turi tartis su jaunimo organizacijomis dėl lėšų, skirtų jaunimo problemoms spręsti, skirstymo. Neformalus būdai nėra formalizuoti, tačiau jie egzistuoja. Neformalus būdai gali būti legalūs ir nelegalūs. Pavyzdžiui, skautų organizacija į savo veiklos minėjimą kviečia ministerijos darbuotojus, atsakingus už jaunimo sritį.

Šiame darbe neanalizuosime neformalių ir nelegalių jaunimo dalyvavimo politikoje formų.

Dalyvavimas politikoje racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo perspektyvoje

Iki šiol aprašėme jaunimo dalyvavimą politikoje, tačiau jo neanalizavome. Analizės rezultatai pateikiami trečioje darbo dalyje. Norint analizuoti jaunimo dalyvavimą politikoje, reikia išskirti

jaunimo dalyvavimo politikoje kintamuosius. Šių kintamųjų ieškosime remdamiesi racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo teorija.

Racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmas

Yra įvairių neoinstitucionalizmo srovių (Hall ir Taylor 1996; Selznick 1996; Peters 2011), tačiau jos turi ir bendrą bruožą, „veikėjai sprendimus priima, remdamiesi savo disponuojama informacija bei ištekliais, vertybėmis bei preferencijomis, tačiau visa tai formuoja institucijos“ (Parsons 2001, p. 295). Kitaip tariant, nors individai iš vienos pusės matomi kaip autonomiški, kurie savarankiškai priima sprendimus, tačiau šie sprendimai yra priimami konkrečioje institucinėje erdveje. Bendrai neoinstitucionalizmas veikėjus vaizduoja kaip gebančius daugmaž savarankiškai priimti sprendimus, tačiau šie sprendimai priimami konkrečioje institucinėje aplinkoje. Peter Hall (1986) teigia, kad institucijos veikėjus veikia dvejopai. Viena vertus, institucijos lemia, kokią galią individai turi priimant sprendimus ir kiek kontroliuoja sprendimų rezultatus. Kita vertus, institucijos taip pat remia veikėjų interesus, atsakomybes ir socialinius ryšius.

Svarbu pažymėti, kad remiantis neoinstitucionalizmu veikėjų veiksmų ir sąveikų rezultatai yra determinuoti tiek veikėjų, tiek institucijų (Cohen ir Arato 1995).

Turbūt autoritetingiausių neoinstitucionalizmo klasifikaciją pateikia P. Hall ir R. Taylor (1996). Tyrėjai skiria tris neoinstitucionalizmo versijas: istorinis neoinstitucionalizmas, sociologinis neoinstitucionalizmas ir racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmas.

Esminiai racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo teorijos teiginiai (Hall ir Taylor 1996):

1. Veikėjai yra racionalūs – savo veiksmais siekia didinti tikėtiną naudą. Iš to išeina, kad, matydami, kokius veiksmus atlieka veikėjai, galime pamatyti tikslus, ir, atvirkščiai, žinodami tikslus, galime numatyti veikėjų veiksmus. Tokias išvadas galime padaryti todėl, kad pagal racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo teoriją, veikėjai yra matomi kaip racionalūs veikėjai. Jaunimo veikėjų atžvilgiu tai reikštų, kad jaunimo organizacijų ir jaunų žmonių veiksmus pirmiausiai turime suvokti kaip racionalius, tai reiškia, kad atliekami veiksmai yra geriausia, efektyviausia alternatyva siekiant savo tikslų. Pavyzdžiui, jeigu jaunas žmogus nedalyvauja mokyklos politiniame gyvenime, nereiškia, kad jis yra neracionalus – jis yra racionalus ir nedalyvauti jam naudingiau nei dalyvauti. Kitaip tariant, dalyvauti mokyklos politiniame gyvenime nėra jo tikslas – jis nemato iš to sau naudos. Kita vertus, jeigu žinome, kad jaunimui dalyvauti mokyklos politiniame gyvenime yra nesvarbu, tai jis ir nesinaudos esamomis dalyvavimo galimybėmis.

2. Veikėjai renkasi veiksmus įvertindami to veiksmo išlaidas ir naudą, kitų veikėjų veiksmus, kuriuos taip pat modeliuoja kaip racionalius.

3. Institucijos mažina neapibrėžtumą, skatindamos ir ribodamos atitinkamus veiksmus. Institucijos gali skatinti, o gali ir riboti tam tikrų veiksmų atlikimą (Ostrom 2005). Jeigu yra aiškios procedūros, strategijos, organizacijos, kurios sudaro galimybių jauniems žmonėms dalyvauti priimant sprendimus, jauni žmonės dalyvaus juos priimant. Be to, gali būti daug socialinių paskatų ir bausmių už dalyvavimą ir nedalyvavimą. Pavyzdžiui, jauni žmonės, dalyvaujantys studentų atstovybės veikloje, gauna paskatų iš to, kad įgyja kompetencijų (kaip komunikuoti viešai, kaip vadovauti, kaip bendrauti su kitais ir pan.) ir socialinį kapitalą (socialinių ryšių su studentais, su dėstytojais, su administracija). Be to, tam tikros institucijos yra formalios – matomos ir užrašy-

tos, yra ir neformalių institucijų (North 2003). Minėjome, kad tirsime matomas arba formalias institucijas.

4. esama institucinė struktūra yra grįsta veikėjų sutarimu ir ji išlieka tol, kol yra pati naudingiausia institucinės struktūros alternatyva konkrečioje veiksmo situacijoje.

Jaunimo dalyvavimo politikoje analizės elementai

Atsiremiant į racionalaus pasirinkimo neoinstitucionalizmo teorinę prieigą galima teigti, kad jaunimo politinį dalyvavimą pirmiausia turime matyti per veikėjų ir institucijų prizmę. Šiuo atveju tiriamo ne veikėjų veiksmus, bet institucinę struktūrą, kuri lemia veikėjus. Elinor Ostrom (2005) nurodo, kad konkrečią institucinę struktūrą sudaro septynios institucijų aibės: 1. Pozicijų institucijos (angl.: *Position rules*); 2. Ribų institucijos (angl.: *Boundary rules*); 3. Pasirinkimo institucijos (angl.: *Choice rules*); 4. Agregacijos institucijos (angl.: *Aggregation rules*); 5. informacijos institucijos (angl.: *Information rules*); 6. Kaštų naudos institucijos (angl.: *Payoff rules*); 7. Baigties institucijos (angl.: *Scope rules*).

Pozicijų institucijos nurodo, kokios yra pozicijos konkrečioje veiksmo situacijoje. Šiuo atveju kalbame apie dalyvavimo politikoje veiksmo situaciją. Galima teigti, kad čia yra bent tokios pozicijos: *jaunimas, kuris dalyvauja politikoje; politikai ir administratoriai*. Kadangi mūsų dėmesio centre yra jaunimas, dalyvaujantis politikoje, todėl kitos pozicijos mums nėra svarbios. Jeigu jaunimas gali dalyvauti politikoje, tada institucijos turi nurodyti *jaunimo, kuris dalyvauja politikoje, poziciją*.

Ribų institucijos nurodo, kas gali užimti vieną ar kitą poziciją. Mūsų atveju tai yra įvairūs reikalavimai tiems, kas nori užimti *jaunimo, kuris dalyvauja politikoje, poziciją*. Kitaip tariant, tai yra institucijos, kurios nurodo, kokiomis savybėmis turi pasižymėti asmenys, kad užimtų šią poziciją.

Pasirinkimo institucijos nurodo, kokius veiksmus gali atlikti veikėjai, užimantys atitinkamas pozicijas. Kitaip tariant, tai yra veiksmai, kuriuos gali atlikti jaunimas, kai užima *jaunimo, dalyvaujančio politikoje, poziciją*.

Agregacijos institucijos parodo, kokią galią turi atitinkamą poziciją užimantys veikėjai. Agregacijos institucijos nurodo, kokiū būdu priimami sprendimai konkrečioje veiksmo situacijoje: demokratiniu, diktatūros ar atsitiktinai. Jeigu demokratiniu, tai kaip atrenkamas sprendimas.

Informacijos institucijos aprašo būdus, kaip atitinkamas pozicijas užimantys veikėjai sužino vieni kitų intencijas, veiksmus, išlaidas ir naudą, susijusius su veiksmiais, kokiū būdu ta informacija keliauja, kiek informacija turi būti tiksli ir kt.

Kaštų naudos institucijos apibrėžia kaštus ir naudą, kurie yra susiję su konkrečiu veiksmu.

Baigties institucijos nurodo galimas baigtis konkrečioje veiksmo situacijoje. Mūsų atveju yra galimos šios baigtys: *jaunimas dalyvauja politikoje tam tikru būdu ar būdais; jaunimas nedalyvauja politikoje tam tikru būdu ar būdais; jaunimas iš dalies dalyvauja politikoje tam tikru būdu ar būdais*.

Tyrimo metodika

Darbo tikslas – aprašyti jaunimo dalyvavimą Lietuvos politikoje lemiančias institucijas. Institucinės struktūros analizės elementai yra septynios Lietuvos institucijų rūšys, kurias ir sieksime aprašyti.

Duomenis apie šiuos dalyvavimo elementus teikia Lietuvos teisės aktai, kuriuose reglamentuojamas jaunimo dalyvavimas politikoje. Jaunimo dalyvavimą politikoje reglamentuojančių teisės aktų buvo ieškoma per internetą pasiekiamoje duomenų bazėje² „Lietuvos Respublikos teisės aktų registras“.

Atrinkdami teisės aktus, kuriuos vėliau analizavome, naudojome šiuos kriterijus: dokumentų naujumas, jaunimo politikos reglamentavimas, vietos ir nacionalinio lygmens teisės aktai, nes analizuojama būtent Lietuvos jaunimo dalyvavimas politikoje. Atrinktų ir analizuotų teisės aktų sąrašas pateikiamas 1 priede.

Duomenys buvo analizuojami kokybinei teksto turinio analizei skirta programa „MaxQda 12“. Duomenų analizės etapai (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė 2008): 1. Atrinkami jaunimo dalyvavimą aprašantys teisės aktai; 2. Surinktiems teisės aktams suteikiami kodai; 3. Teisės aktai skaitomi ir sisteminami; 4. Skaitant identifikuojamos tapačios frazės, bruožai, ryšiai, seka konkrečių prasminių vienetų skirtumai; 5. Išskiriamos aktualios tyrimo tikslui temos, kodai – aktualūs tyrimo tikslui; 6. Apibendrinimas ir interpretacija.

Rezultatai

Pozicijų institucijos

Galime teigti, kad yra sudaryta galimybė jaunimui dalyvauti Lietuvos politiką formuojančiose ir įgyvendinančiose organizacijose. Jaunimas gali dalyvauti šiose organizacijose: Seime, Vyriausybėje, Švietimo ir mokslo ministerijoje (toliau ŠMM), Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje (toliau SADM), Jaunimo reikalų departamente prie SADM (toliau JRD), Jaunimo reikalų taryboje (toliau JRT), Lietuvos jaunimo organizacijų taryboje (toliau LiJOT), savivaldybių tarybose, jaunimo reikalų koordinatorių veikloje, savivaldybių jaunimo reikalų tarybose (toliau SJRT), regioninių jaunimo organizacijų tarybose (toliau RJOT).

Jaunimas gali dalyvauti priimant politinius sprendimus – individualiai, kolektyviai ir individualiai ir kolektyviai. Analizės rezultatai rodo, kad dauguma jaunimo dalyvavimo politikoje priemonių skirta kolektyviniams veikėjams. Tai savo ruožtu rodo, kad jaunimas turi galios jaunimo politikoje, nes, kaip minėta, šiuolaikinėse visuomenėse esminiai veikėjai yra kolektyviniai.

Kolektyviniai jaunimo veikėjai gali dalyvauti rinkimų komitetuose ar referendumų komisijose (į juos įtraukiami politinių partijų atstovai), referendumo iniciatyvoje ir įstatymų leidybos iniciatyvoje (nes turi būti sudaryta iniciatyvinė grupė), skėtinėse nevyriausybiniuose organizacijose, pavyzdžiui, LiJOT ar RJOT (nes jos sudarytos iš nevyriausybinių organizacijų), jaunimo reikalų taryboje ar savivaldybių jaunimo reikalų tarybose (jos nariai renkami iš LiJOT arba RJOT).

Nors institucijos ir sudaro sąlygas jaunimui dalyvauti priimant politinius sprendimus individualiai, tačiau dažniausiai individas dalyvauja kaip organizacijos atstovas. Pavyzdžiui, politinio pasitikėjimo tarnautojai (Seimo narių padėjėjai, visuomeniniai konsultantai, Seimo frakcijų darbuotojai, ministrų patarėjai, ministrų visuomeniniai konsultantai) yra politinių partijų nariai, o Seimo, Vyriausybės darbo grupėse ar komisijose kviečiami dalyvauti asmenys – organizacijų atstovai.

² <https://www.e-tar.lt/portal/index.html>

Ir individualiai, ir kolektyviai jaunimas gali kandidatuoti rinkimuose (galima išsikelti kandidatu arba dalyvauti politinės partijos sąraše dėl mišrios rinkimų sistemos), atstovai rinkimuose (išsikėlusio kandidato arba partijos atstovavimas), pasiūlymų ar skundų teikimas (gali teikti fiziškai ir juridiniai asmenys).

Be to, jaunimo politikos formuotojai ir įgyvendintojai (JRD, SADM Jaunimo skyrius) privalo konsultuotis su JRT, LiJOT, SJRT, RJOT, kurios yra organizacijos (kolektyviniai veikėjai). Tad, norint dalyvauti formuluojant politinius sprendimus, dažniausiai būtina priklausyti organizacijai.

Ribų institucijos

Pirmiausia jaunimo dalyvavimą politikoje riboja amžiaus reikalavimai. Jaunimas balsuoti visuose rinkimuose, referendumuose, steigti ar jungtis prie politinės partijos, steigti NVO, užsiimti lobizmu, būti rinkimų ar referendumų stebėtoju, rinkimų ar referendumų komisijos nariu, kandidatuoti į seniūnaičio pareigas gali nuo 18 metų. Nuo 14 metų asmuo gali tapti jaunimo NVO nariu, o nuo 16 metų – naudotis peticijos teise. Jaunimo dalyvavimas priklauso ir nuo to, ar jie fiziškai gali dalyvauti. Užsienyje Lietuvos piliečiai sprendimus priimant gali dalyvauti tik balsuodami rinkimuose ir referendumuose (Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose, laivuose, kariniuose vienetuose). Tam tikromis dalyvavimo formomis galima naudotis nuotoliniu būdu patvirtinus tapatybę elektroniniu parašu (peticijų, pasiūlymų, pageidavimų teikimas). Vis dėlto daugumai priemonių reikia atvykti patiems (pavyzdžiui, parašų, remiančių kandidatavimą rinkimuose, referendumo ar įstatymo iniciatyvas, negalima rinkti elektroniniu būdu).

Institucijos riboja jaunimo dalyvavimą nustatydamos įvairius terminus ir datas. Dalyvavimas priimant politinius sprendimus ribojamas nustatant trumpus arba ilgus terminus, pavyzdžiui, turint omenyje įstatymų leidybos iniciatyvos, referendumo iniciatyvos, kandidatavimo rinkimuose įgyvendinimą; reikalingų pasinaudoti šiomis teisėmis piliečių parašams rinkti skiriama nuo 2 mėnesių (50 000 parašų surinkti) iki 4 mėnesių (300 000 parašų surinkti). Trukmės apribojimai Lietuvoje susiję su kadencijų, delegavimo trukme – JRT nario (2 metai), seniūnaičio (3 metai), SJRT (4 metai). Kai kurios dalyvavimo formos gali būti įgyvendinamos tik tam tikromis valandomis, pavyzdžiui, „susirinkimai ar pavienio asmens akcija gali vykti <...> visomis savaitės dienomis nuo 8 iki 22 valandos“ (Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas 1993).

Pilietiniai apribojimai taip pat apsunkina dalyvavimą. Lietuvoje turintys teisę gyventi asmenys (ne piliečiai) gali organizuoti susirinkimus, teikti peticijas, prašymus valstybinėms įstaigoms. Tik Lietuvos Respublikos piliečiai gali jungtis ar steigti partiją, kandidatuoti ar balsuoti rinkimuose (Lietuvos Respublikos Seimo, savivaldybių merų ir tarybų), inicijuoti įstatymų leidybą ar referendumą. Konkrečiai jaunimo dalyvavimą apibrėžiančiuose teisės aktuose pilietybės apribojimų neaptikta.

Dalyvavimą tokiose priemonėse, kaip antai lobizmas, prašymų teikimas, riboja ir teistumas ar nusikalstamos veiklos bruožai. Taip pat gali trukdyti pareigos. Pavyzdžiui, „Savivaldybės tarybos nariu negali būti renkamas asmuo, kuris rinkimų dieną atlieka privalomąją karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą“ (Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas 1994). Neveiknumas užkerta kelią pasinaudoti rinkimų teise, dalyvauti referendume. Neadekvatus elgesys gali sutrukdyti pasinaudoti teise pateikti prašymą valstybinei įstaigai, stebėti rinkimus ar dalyvauti rinkimų / referendumų komisijų posėdžiuose.

Veiksmo institucijos

Jaunimas turi teisę teikti pasiūlymus, kritiką, skundus. Apskūsti galima „viešojo administravimo subjekto veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus“ (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas 1999), peticijų, referendumų, rinkimų komisijų veiklą, vietos gyventojų apklausos komisiją, savivaldybių sprendimus dėl susirinkimo teisės suvaržymo, valstybės ir savivaldybės pareigūnų piktnaudžiavimą ar biurokratizmą. Švietimo įstaigose, RJOT, LiJOT veikia ginčų nagrinėjimo komisijos. Jaunimas tiesiogiai ir per atstovus gali teikti pasiūlymus dėl teisės aktų per viešas konsultacijas ar susitikimus su politikais. Siekiant užtikrinti referendumui, įstatymų leidybai, vietos gyventojų apklausai teikiamų dokumentų kokybę, piliečiams suteikiama parama juos rengiant, pasitelkiant teisės ekspertus. Metodinę medžiagą jaunimui ir jaunimo organizacijoms rengia SADM jaunimo skyrius, JRD, LiJOT.

Jaunimo dalyvavimo būdai skiriasi, atsižvelgiant į tai, koku valdžios lygmeniu jaunimas dalyvauja, naudoja legalius ar nelegalius būdus, tie būdai yra formalūs ar neformalūs. Šiame darbe nenagrinėjame nelegalių ir neformalių būdų, todėl daugiausia kalbėsime apie jaunimo dalyvavimo būdus skirtingu valdžios lygmeniu.

Nacionaliniu lygmeniu jaunimas gali dalyvauti priimant politinius sprendimus įgyvendindamas peticijos teisę (t. y. kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar savivaldybę); vykdydamas lobistinę veiklą (t. y. daryti įtaką, kad būtų keičiami, papildomi ar pripažįstami netekusiais galios teisės aktai, priimami ar nepriimami nauji teisės aktai (Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas 2000)); įkurti ar prisijungti prie partijos ar rinkimų komiteto (partijų atitikmuo, formuojamas tik vieniems konkretiems rinkimams); įgyvendindamas referendumo teisę (t. y. inicijuoti tiesioginį politinio klausimo sprendimą) arba vykdant referendumą dalyvauti referendumo komisijoje; taip pat įkurti ar tapti NVO (kurios gali būti įvairių rūšių, pavyzdžiui, jaunimo nevyriausybines organizacijos, bendruomenės, iš didelio skaičiaus nevyriausybinių organizacijų sudarytos skėtinės organizacijos) nariu. Dar viena nacionalinio lygmens dalyvavimo forma – Seimo, savivaldybių tarybų, merų, prezidento rinkimai. Jaunimas gali būti atstovu rinkimuose (t. y. atstovauti partijai Vyriausiosios rinkimų komisijos posėdžiuose), rinkimų metu dalyvauti rinkimų komisijoje arba būti rinkimų stebėtoju.

Seimo lygmeniu jaunimas gali dalyvauti priimant politinius sprendimus per Seimo narius – būti jų padėjėjais, visuomeniniais konsultantais, dalyvauti susitikimuose su jais, teikti skundus ar pasiūlymus. Jaunimas taip pat gali dalyvauti per Seimo frakcijas (kaip frakcijų darbuotojai) ir komitetus, dalyvaudami jų darbo grupėse ar komisijose, taip pat atsakinėdami į jų klausimynus. Dar viena Seimo lygmeniu įgyvendinama dalyvavimo forma – įstatymų leidybos iniciatyva, kai asmuo gali pateikti Seimui svarstyti parengtą įstatymo projektą. Seimo lygmeniu galima išskirti Jaunimo ir sporto reikalų komisiją (Seimo komisijos steigiamos „specialioms problemoms nagrinėti“ (Lietuvos Respublikos Seimo statutas 1994)).

Vyriausybės lygmeniu jaunimui suteikiama teisė dalyvauti priimant politinius sprendimus darbo grupėse, įsitraukiant į vyriausybės vykdomas konsultacijas su visuomene arba teikiant prašymus. Ministerijų (konkrečiau, ŠMM, SADM ir SAM) sprendimus priimant jaunimas gali dalyvauti kaip ministro patarėjai arba visuomeniniai konsultantai; taip pat prisidėti prie ministerijos darbo grupių. Ministerijoms priimant sprendimuse taip pat galima dalyvauti per skėtinę jaunimo

asociacijas vienijančią organizaciją – Nacionalinę jaunimo organizacijų tarybą (LJOT) ir Jaunimo reikalų tarybą, veikiančią JRD prie SADM.

Savivaldybių lygmeniu jauniems žmonėms suteikiama teisė dalyvauti priimant politinius sprendimus per savivaldybės tarybų formuojamus komitetus ir komisijas; jie gali būti renkami vietos bendruomenių atstovais – seniūnaičiais, dalyvauti per savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorių, tapti regioninės jaunimo organizacijų tarybos ar savivaldybės jaunimo reikalų tarybos nariais; taip pat inicijuoti vietos gyventojų apklausą arba dalyvauti joje.

Švietimo įstaigų lygmeniu jaunimas gali daryti įtaką priimant politinius sprendimus dalyvaudami mokinių arba studentų savivaldos organizacijų veikloje. Pradedant nuo žemiausio lygmens politinių sprendimų priėmimo – švietimo įstaigų viduje – jose jauni žmonės gali dalyvauti pasitelkdami mokinių arba studentų savivaldos organizacijas. Mokinių savivaldos organizacijos „daro įtaką vadovo priimamiems sprendimams, atlieka visuomeninę mokyklos valdymo priežiūrą“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo 1998); konkrečiau jų veikla reglamentuojama mokyklų įstatuose, tad mokyklos kaip institucija turi teisę interpretuoti jaunimui suteiktą teisę dalyvauti valdant ir sumažinti ją iki minimalaus, mokyklos vadovybės galių nemažinančio lygio. Studentų savivaldoms jau pačiame Švietimo ir mokslo įstatyme įtvirtinta teisė dalyvauti aukštosios mokyklos valdymo organuose (ginčų nagrinėjimo komisijose, senate, taryboje).

Agregacijos institucijos

Daugumoje priemonių, kuriomis jaunimas gali dalyvauti priimant politinius sprendimus, jaunimo vaidmuo yra konsultacinis – kreipiamasi į jaunimą norint gauti informacijos susijusiu klausimu, išklausomi jų pasiūlymai ar rekomendacijos. Pavyzdžiui, nors JRT ar LiJOT priima jaunimui palankius sprendimus, jų pobūdis JRD, SADM, Lietuvos Respublikos Seimui yra rekomendacinis; taip pat priimant RJOT ir SJRT savivaldybių tarybų ar komitetų sprendimus. Taigi jaunimui dalyvauti priimant politinius sprendimus sukurtos institucijos sujungia savo tikslinės grupės – jaunimo – interesus ir perduoda politikos formuotojams, mainais turėdami gauti jaunimui palankius politinius sprendimus; taip mažinamos sprendimų priėmėjų patiriamos informacinės išlaidos.

Jaunimo politinės darbotvarkės formavimo kontrolę rodo jaunimo dalis sprendimų priėmėjų institucijose. Ji varijuoja nuo 0 iki 2/3. Didžiąją dalį politinių sprendimų priėmėjų jaunimas sudaro jaunimo NVO, LiJOT, moksleivių ir studentų savivaldos organizacijose, RJOT (daroma prezumpcija, kad jaunimo organizacijos ten sudaro 2/3 narių, nes nacionaliniu mastu nėra patvirtintų nuostatų, kuriais būtų galima remtis). Pariteto principu (1/2) galima dalyvauti SJRT, JRT. Jaunimo atstovai gali sudaryti dalį politinių sprendimų priėmėjų rinkimuose, rinkimų, referendumų komisijose, Vyriausybės ir ministerijų darbo grupėse ir komisijose, savivaldybių komisijose, vietos gyventojų apklausose. Kitose dalyvavimo priemonėse jaunimas turi teisę dalyvauti, bet nėra politinių sprendimų priėmėjai.

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimo galia dalyvaujant yra menka, nes daugiausia yra susijusi su informacijos teikimu.

Informacijos institucijos

Daugeliu atvejų jaunimui ar pilietinei visuomenei sudarytos sąlygos susipažinti su valstybinių įstaigų informacija – teisės aktų projektais, komitetų, komisijų susirinkimų darbotvarkėmis ir

protokolais. Informacija yra nemokama, nebent ją parengti užtrunka neadekvačiai ilgą laiką. Jaunimas, jaunimo organizacijos yra ne tik informacijos gavėjai, bet ir teikėjai valstybės institucijoms. Savivaldybėse jaunimo politikos stebėseną atlieka jaunimo reikalų koordinatoriai, nacionaliniu lygmeniu – LiJOT – teikdama informaciją JRD; SJRT ir JRT – teikia teisės aktų projektų, susijusių su jaunimo politika, rekomendacijas. Jaunimo informacijos šaltiniai: „Valstybės žinios“, valstybės įstaigų interneto tinklalapiai (ypač aktualu – Seimo ir savivaldybių), vietos spauda, skelbimų lentos, nacionalinis transliuotojas. Viešojo administravimo įstaigų informacija viešinama „pirmenybę teikiant informacijos teikimui internetu ar kitokiomis elektroninėmis priemonėmis“ (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas 1994).

Neįgaliems ar sveikatos problemų turintiems asmenims sudaroma papildomų lengvatų dalyvauti priimant politinius sprendimus. Valstybinės įstaigos privalo pritaikyti savo informacijos teikimo informacinę aplinką specialiesiems poreikiams.

Kaštų naudos institucijos

Dar vienas dalyvavimą ribojantis veiksnys – ištekliai. Dažniausiai minimi žmogiškieji, materialiniai, finansiniai ištekliai bei ryšiai su visuomene. Žmogiškieji ištekliai apibrėžia žmonių skaičių, reikalingą, norint įgyvendinti dalyvavimo teisę: minimalų narių skaičių (pavyzdžiui, NVO įkurti reikia mažiausiai 3 narių, o partijai – 2 000); referendumo teisei įgyvendinti (15 asmenų iniciatyvinės grupės ir 300 000 Lietuvos Respublikos piliečių parašų), įstatymų leidybos iniciatyvai (50 000, o Konstitucijai keisti 300 000 parašų), gyventojų inicijuotai vietos gyventojų apklausai (5 proc. turi remti iniciatyvą, o 10 proc. savivaldybės gyventojų privalo dalyvauti apklausoje). Materialiniai jaunimo dalyvavimo ištekliai apibrėžiami, pavyzdžiui, buveinė (ją privalo turėti partijos, NVO, lobistai, referendumų ir rinkimų komisijos, studentų savivaldos organizacijos). Finansiniai ištekliai, susiję su dalyvavimu, apibrėžia dalyvių pajamas ir išlaidas. Jaunimui dalyvauti skirtos priemonės įgyvendinamos visuomeniniais pagrindais ir gali būti skiriama parama tik valstybės ar fizinių / juridinių asmenų paramą veiklai užtikrinti arba rinkti nario mokesť. Valstybės rinkliavas privaloma mokėti vykdant lobizmą bei už informacijos pateikimą. Studentų savivaldą patalpomis ir lėšomis remia aukštosios mokyklos. Ryšiai su visuomene – tai dalyvių turimi informacijos sklaidos ištekliai – vieši renginiai, suinteresuotų asmenų sueigos, visuomenės informavimo priemonės, spauda, skelbimų lentos, spaudos konferencijos.

Išvados

Išanalizavus jaunimo dalyvavimo priimant politinius sprendimus Lietuvoje atvejį, galima teigti, kad Lietuvoje egzistuojanti institucinė struktūra jaunimui sudaro ribotas galimybes dalyvauti politikoje.

Esminė jaunimo funkcija yra teikti informaciją, o sprendimų priėmimo teisės yra labai ribotos. Jaunimas gali pareikšti savo nuomonę apie politinius sprendimus tiesiogiai (apklausoje, klausimynuose, įstatymų ar referendumų iniciatyvose, rinkimuose ir kt.) arba netiesiogiai, t. y. per kolektyvinius veikėjus – LiJOT, JRT, SJOT (per konsoliduotą jaunimo politikos analizavimą, pasiūlymų teikimą, privalomai būti įtrauktiems, kai svarstomi su jaunimu susiję klausimai) bei gauti grįžtamąjį ryšį (JRT, LiJOT, SJRT įpareigotos vykdyti jaunimo politikos stebėseną).

Dalyvavimas politikoje yra susijęs su didelėmis išlaidomis ir maža nauda (labai ribotos galimybės daryti sprendimus). Pavyzdžiui, LiJOT, JRT, RJOT, SJRT (daugumoje jaunimo interesams atstovaujančių veikėjų, kurie priimant politinius sprendimus sutelkia daugiausiai galių) veikloje pastebima privalomos atskaitomybės bruožų, nes jų nariai yra deleguojami kitų kolektyvinių veikėjų. Dalyvavimo išlaidos taip pat susijusios su žmogiškaisiais ištekliais (iniciatyvinės grupės, NVO narių skaičius, remiančių asmenų skaičius, norint kandidatuoti rinkimuose ar įgyvendinti iniciatyvas), materialiniais ištekliais (pvz., būstine), ryšiais su visuomene.

LITERATŪRA

- Bessant, J. 2003. „Youth participation: a new mode of government“, *Policy studies*, 24(2–3), p. 87–100.
- Bessant, J. 2004. „Mixed messages: youth participation and democratic practice“, *Australian journal of political science*, 39(2), p. 387–404.
- Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydzžiūnaitė, V. 2008. *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuė.
- Checkoway, B., Allison, T. & Montoya, C. 2005. „Youth participation in public policy at the municipal level“, *Children and youth services review*, 27(10), p. 1149–1162.
- Cohen, J. L. & Arato, A. 1995. *Civil society and political theory*. The M.I.T. Press. Cambridge, MA.
- Coleman, J. S. 2005. *Socialinės teorijos pagrindai*, Vilnius: Margi raštai.
- Hall, P. A. 1986. *Governing the economy: the Politics of the state intervention in Britain and France*. Cambridge: Policy Press.
- Hall, P. A. & Taylor, R. C. 1996. „Political science and the three new institutionalisms“, *Political studies*, 44(5), p. 936–957.
- Farthing, R. 2010. „The politics of youthful antipolitics: representing the ‘issue’ of youth participation in politics“, *Journal of youth studies*, 13(2), p. 181–195.
- Jankauskas, I., Jokubaitis, A., Kūris, E. ir kiti 2007. *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Kraft, M. E. & Furlong, S. R. 2012. *Public policy: politics, analysis and alternatives*, CQ Press.
- NIPC 2013. *Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas*. Prieiga per internetą: http://www.3sektorius.lt/docs/Knygelepilna_2013-12-18_11:06:27.pdf [žiūrėta 2016 08 12]
- North, D. C. 2003. *Institucijos, jų kaita ir ekonomikos veikmė*. Vilnius: Eugrimas.
- Ostrom, E. 2005. *Understanding institutional diversity*. Princeton.
- Parsons, W. 2001. *Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas: viešojo politika*. ALK. Vilnius: Eugrimas.
- Petronytė, I., Šupa, M. ir Markauskaitė, A. 2015. *Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo stiprinimas*. Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/08/VRM-tyrimo-ataskaita_final.pdf [žiūrėta 2016 04 05].
- Peters, B. G. 2011. *Institutional theory in political science: the new institutionalism*. Bloomsbury Publishing USA.
- Ribašauskienė, E., & Šalengaitė, D. 2010. „Jaunimo dalyvavimo kaimo raidos procesuose vertinimas“, *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, (5), 24.
- Selznick, P. 1996. „Institutionalism „old“ and „new““, *Administrative science quarterly*, p. 270–277.
- Soler i Martí, R. & Ferrer-Fons, M. 2015. „Youth participation in context: the impact of youth transition regimes on political action strategies in Europe“, *The Sociological Review*, 63(S2), p. 92–117.
- Žiliukaitė, R. 2008. „Lietuvos jaunimo socialinės politinės vertybės: savanaudiškumas ir pilietinės veiklos“, *Politologija*, (2), p. 3–22.

Priedas

- Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1990, Nr. 29-692.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 23-593.
- Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 22-635.
- Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Lietuvos aidas*, 1992, Nr. 127-4827.
- Lietuvos Respublikos piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 22-635
- Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 69-1291.
- Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 55-1049.
- Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 53-996.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 43-772.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamentas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 63-1238.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo“, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 63-1238.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 43-772.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 15-249.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos darbo reglamento patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 67-19.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 914.
- Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2128.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės peticijų komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 84-2498.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 892.
- Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 98-2815.
- Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 10-236.
- Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 56-1644.
- Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 64-2570.
- Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 119-5406.
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos darbo reglamento patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 80-3639.
- Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 25-745.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Vietos gyventojų apklausos tvarkos aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 126-4477.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2006, Nr. A1-100.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl jaunimo reikalų tarybos sudėties ir nuostatų patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 39-1389.
- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijos patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 127-4827.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl savivaldybių jaunimo reikalų tarybų tipinių nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 95-3825.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. kovo 4 d. įsakymo Nr. A1-68 „Dėl Pavyzdinio savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašymo“ pakeitimo“, *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 29-1042.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 54-2140.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas dėl Pavyzdinio savivaldybės tarybos veiklos reglamento patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 33-1268.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos nuostatų patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 34-1647.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Jaunimo skyriaus nuostatų patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2013, Nr. A1-57.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas dėl teisingumo ministro 2012 m. lapkričio 5 d. įsakymo Nr. IR-275 „Dokumentų, pateikiamų Teisingumo ministerijai steigiant politines partijas, jų filialus ar atstovybes, keičiant jų steigimo dokumentus ir registro duomenis, jas reorganizuojant ir pertvarkant bei steigiant religines bendruomenes, bendrijas ir centrus, jų tos pačios religijos tikslams įgyvendinti juridinius asmenis, filialus ar atstovybes, keičiant jų įstatus ar juos atitinkančius dokumentus ir registro duomenis, išbraukiant juos iš juridinių asmenų registro, sąrašų patvirtinimo“ pakeitimo“, *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. IR-13.

YOUTH POLITICAL PARTICIPATION: THE CASE OF LITHUANIA

Asta Dilytė, Romas Lazutka

Summary

The goal of this paper is to analyze the political participation of youth in Lithuania. Political participation can be analyzed in different ways; in this work, the institutional structure of participation is analyzed. We use the rational choice neoinstitutionalism as a tool for the conceptualization of youth political participation. According to Elinor Ostrom, one of the representatives of rational choice neoinstitutionalism, an act of political participation is conditioned by seven sets of institutions as rules: position rules, boundary rules, choice rules, aggregation rules, information rules, payoff rules and scope rules. These are the elements of institutional structure of youth political participation in Lithuania that were analyzed. The institutions are written in legislation. The selected legislation was qualitatively analyzed using the software *MaxQda 12*. The results were grouped according with the seven sets of institutions that determine the actions of actors in an action arena. It can be said that there are opportunities for youths to participate in politics and policy implementation process. However, the main function of the youth is to provide information for policy makers. There are direct ways to get the opinion of youth related to certain policies – surveys, legislative initiatives, and indirect ways through collective agents, such as JRT, SJOT and LiJOT. The political participation of youths requires a lot of expenses (especially in human resources, headquarters establishment and management as well as other material resources and access to mass media), but the benefits of political participation are weak.

Keywords: political participation, youth, neoinstitutionalism, Lithuania.